

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سیاست جنایی ایران در
گستره تولید و توزیع مواد
غذایی ناسالم و غیراستاندارد

مؤلف
محمد امیر کریمی

انتشارات چتر دانش

سرشناسه	: کریمی، محمدمیر، ۱۳۷۴-
عنوان و نام پدیدآور	: سیاست جنایی ایران در گستره تولید و توزیع مواد غذایی ناسالم و غیراستاندارد/مؤلف محمدمیر کریمی.
مشخصات نشر	: تهران: چتر دانش، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۴۷۵-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه:ص.۱۴۸-۱۵۲.
موضوع	: مواد غذایی — ایران — تقلب
موضوع	: Food fraud— Iran
موضوع	: مواد غذایی— صنعت و تجارت— بهداشت
موضوع	: Food industry and trade— Sanitation
موضوع	: مواد غذایی — قوانین و مقررات کیفری — ایران
موضوع	: — Food law and legislation — Iran
	: Criminal provisions
موضوع	: مواد غذایی — قوانین و مقررات — ایران
موضوع	: Food law and legislation — Iran
رده بندی کنگره	: TX۵۳۱
رده بندی دیویی	: ۳۳۸/۱۹۷۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۵۳۲۰۳۰
وضعیت رکورد	: فیپا

نام کتاب	: سیاست جنایی ایران در گسترده تولید و توزیع مواد غذایی
	: ناسالم و غیر استاندارد
ناشر	: چتر دانش
مؤلف	: محمد امیر کریمی
نوبت و سال چاپ	: اول - ۱۳۹۹
شمارگان	: ۱۰۰۰
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۴۷۵-۳
قیمت	: ۸۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خ منبری جاوید(اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتردانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منصفه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به اینکه عالم محضرخداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانش در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، متعهد می‌گردم اصول زیر را مدنظر قرار داده و از آن تخطی نکنم:

- ۱- اصل حقیقت‌جویی: تلاش در راستای پی‌جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان‌سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانبداری غیر علمی و حفاظت از اموال تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمانها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم‌ها و حرمت‌ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت‌شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برائت: التزام به برائت‌جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه‌ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه‌های غیر علمی می‌آلاینند.

فهرست

فصل اول: تعاریف، مفاهیم و اصلاحات ۱۱

- ۱-۱ مقدمه ۱۳
- ۱-۲ تاریخچه ۱۳
- ۱-۲-۱ دوران باستان ۱۴
- ۱-۲-۲ دوران اسلامی ۱۷
- ۱-۲-۳ تاریخچه جرم انگاری ۱۹
- ۱-۳ مفاهیم ۲۰
- ۱-۳-۱ مواد غذایی ۲۰
- ۱-۳-۲ تولیدکننده ۲۰
- ۱-۳-۳ توزیع کننده: ۲۱
- ۱-۳-۴ امنیت غذایی: ۲۱
- ۱-۳-۵ سیاست جنائی: ۲۲
- ۱-۳-۵-۱ مفهوم مضیق: ۲۲
- ۱-۳-۶ انواع سیاست جنایی ۳۲
- ۱-۳-۷ محصول ۲۹
- ۱-۳-۸ عیب ۳۰
- ۱-۴ تعاریف ۳۱
- ۱-۴-۱ تعریف حقوقی: ۱۳
- ۱-۴-۲ تعریف فقهی: ۳۱

فصل دوم: عناصر وارکان جرائم تولید و توزیع مواد غذایی ناسالم

و غیر استاندارد ۳۳

- ۲-۱ مقدمه ۳۵
- ۲-۲ عنصر قانونی جرم ۳۵
- ۲-۳ مبانی فقهی مسئولیت کیفری تولید و توزیع کنندگان ۴۰

- ۴۳-۱-۲ مصادیق مسئولیت جزایی در فقه ۴۳
- ۴۴-۲-۳ قاعده لاضرر ۴۴
- ۴۵-۲-۳ قاعده غرور ۴۵
- ۴۶-۲-۳ قاعده من له الغنم فعلیه الغرم ۴۶
- ۴۷-۲-۳ قاعده تسبیب ۴۷
- ۴۸-۲-۴ عنصرمادی جرم ۴۸
- ۵۰-۲ رفتار مجرمانه ۵۰
- ۵۰-۱-۲ فعل مثبت ۵۰
- ۵۰-۲-۲ فعل منفی ۵۰
- ۵۱-۲-۶ مصادیق مجرمانه ۵۱
- ۵۱-۱-۶-۲ عرضه یا فروش جنسی به جای جنس دیگر ۵۱
- ۵۲-۲-۶-۲ مخلوط کردن مواد خارجی به جنس به منظور سوء استفاده ۵۲
- ۵۳-۲-۶-۳ عدم رعایت استاندارد یا فرمول ثبت شده در مواردی که تعیین فرمول و رعایت آن وهمچنین تعیین استاندارد و رعایت آن الزامی است ۵۳
- ۵۴-۲-۶-۴ فروش و عرضه جنس فاسد و یا فروش و عرضه جنسی که موعد آن گذشته باشد ۵۴
- ۵۴-۲-۶-۵ به کاربردن رنگ ها و اسانس ها و سایر مواد اضافی غیر مجاز در مواد غذایی و خوردنی ۵۴
- ۶۲-۲-۶-۶ ساختن مواد تقلبی خوردنی و آشامیدنی ۶۲
- ۶۳-۲-۷ محصولات تراریخته ۶۳
- ۶۷-۲-۸ عنصر معنوی جرم ۶۷
- ۶۸-۲-۸-۱ جرائم عمدی ۶۸
- ۶۹-۲-۸-۲ جرائم غیر عمدی ۶۹
- ۷۱-۲-۹ معاونت و مشارکت در جرم ۷۱

- ۲-۹-۱ شرکت در جرم ۷۲
- ۲-۹-۲ معاونت در جرم..... ۷۶
- ۲-۱۰ معاونت از طریق تبلیغ در فضای مجازی و رسانه های ارتباط جمعی ۷۷

فصل سوم: تحلیل و بررسی سیاست جنایی ایران در قبال جرائم... ۷۹

مواد غذایی ناسالم و غیر استاندارد ۷۹

- ۳-۱ مقدمه:..... ۸۱
- ۳-۲ ضمانت اجرا کیفری ۱۸
- ۳-۲-۱ مباشر..... ۸۱
- ۳-۲-۲ معاون و شریک..... ۹۲
- ۳-۳ ضمانت اجرای جرائم غیر عمدی..... ۹۵
- ۳-۴ کیفیات رسیدگی به جرائم تولید و توزیع مواد غذایی ناسالم و غیر استاندارد..... ۹۶
- ۳-۵ ضابطین دادگستری..... ۹۸
- ۳-۶ مراجع صلاحیت دار..... ۱۰۲
- ۳-۷ پیشگیری از وقوع جرم..... ۱۰۳
- ۳-۷-۱ پیش گیری وضعی از ارتکاب جرم..... ۱۰۵
- ۳-۷-۲ پیش گیری اجتماعی از وقوع جرم..... ۱۰۶
- ۳-۸ عوامل موثر در وقوع جرم..... ۱۱۰
- ۳-۸-۱ عدم نظارت کافی ۱۱۱
- ۳-۸-۲ نقایص قانونی ۱۱۱
- ۳-۸-۳ اعمال نفوذ برخلاف حق و تخلفات مراجع ذی ربط ۱۱۲
- ۳-۸-۴ نوسانات اقتصادی..... ۱۱۳
- ۳-۸-۵ فرهنگ کاری حاکم بر صنعت مواد غذایی ۴۱۱
- ۳-۸-۶ ترس از به خطر افتادن جایگاه اجتماعی و تلاش برای بقا ۱۱۵
- ۳-۸-۷ رقابت شدید و کسب حریصانه سود ۱۱۶

۳-۹ نقش مراجع و سازمان های ذی ربط در پیش گیری از جرم..... ۱۱۶

۳-۹-۱ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ۱۱۷

۳-۹-۲ سازمان دام پزشکی ۱۲۲

۳-۹-۳ موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران..... ۱۲۳

۳-۹-۴ سازمان بازرسی کل کشور ۱۲۴

۳-۹-۵ سازمان تعزیرات حکومتی..... ۱۲۶

فصل چهارم: بحث و نتیجه گیری ۱۲۹

ضمائم ۱۴۰

منابع..... ۱۴۸

پروردگار را سپاسگزارم که بار دیگر به من فرصت آموختن داد.
از پدر و مادر عزیز و مهربانم به خاطر زحماتی که در طول زندگی همواره
برای پیروزی و شادکامی من به جان خریدند، تشکر می‌کنم.
از آنجایی که کتاب حاضر بر اساس پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد اینجانب
می‌باشد، بر خود واجب می‌دانم از استاد فرزانه جناب آقای دکتر عباس تدین
و خانم دکتر شادی عظیم‌زاده که در مراحل مختلف این مجموعه همواره با
سعه‌صدر و گشاده رویی در کنار من بودند و از راهنمایی‌های اخلاقی و علمی
ایشان بهره‌جسته‌ام تشکر و قدردانی نمایم.

فصل اول: تعاریف، مفاهیم و اصلاحات

۱-۱ مقدمه

در این فصل سعی بر این شده است که ابتدایه تاریخچه پیدایش مواد غذایی و پایگاه های تولید و توزیع مواد غذایی در دوران باستان و دوران اسلامی پرداخته شود و سپس مفاهیم لغوی، حقوقی و اصطلاحات مرتبط با موضوع بررسی و تشریح شود.

همچنین در تبیین و تالیف مفاهیم و اصطلاحات فوق سعی شده با رجوع به قوانین و مقررات مرتبط با موضوع، شناخت بهتری در باب جرم انگاری، مصادیق و... انجام شود.

باتوجه به سبقه تاریخی این موضوع و به تبع آن این جرم، نیازمند این بوده که علاوه بر تعریف حقوقی به تعریف فقهی آن نیز پرداخته شود.

۱-۲ تاریخچه

همزمان با آغاز حرکت تمدن اسلامی از قرن دوم و دوران شکوفایی آن از سده چهارم به بعد، وجوه مادی این تمدن نیز به اوج رونق دست یافت. یکی از این ابعاد، خوراک و مسائل مربوط به آن بود. علیرغم تصور عموم که دکان های فروش غذا را در فرهنگ ایرانی محدود میدانند، با بررسی منابع مشخص میشود در ایران نیز انواع این دکان ها و به نوعی رستوران ها وجود داشته است. با این حال، یافتن اطلاعات در باب تاریخ اجتماعی، به ویژه این مبحث در ایران قرون مدنظر، کاری دشوار است و باید به طور جسته گریخته و در کتاب های

غیرتاریخی نظیر آثار عرفانی و ادبی و داستانی از آن سراغ گرفت. ایرانیان از قدیم دارای دکان های غذایی بوده اند. لفظ دکان که گویا به فارسی قبل از اسلام باز می گردد از وجود این اماکن در ایران باستان حکایت دارد. این کلمه در اشعار اولین شعرای بزرگ فارسی زبان که پرورش یافته پهنه خراسان بودند، به کار رفته است. باید در نظر داشت خراسان اولین جایی بود که فارسی دری در آن شکل گرفت و بسیاری از عناصر زبان پهلوی را در خود حفظ کرد. شاعرانی نظیر اسدی طوسی و رودکی و فردوسی این واژه را به معنای مکانی برای بیع و شری (خرید و فروش) به کار برده اند.

تغییرات در حوزه اجتماعی و تمدنی ایران به کندی رخ میداد؛ مگر آنجا که با ایدئولوژی و مذهب حاکم در تضاد بود. برای نمونه، بسیاری از آداب و رسوم باستان مانند جشن نوروز در دوره اسلامی نیز تداوم یافت و حتی میان اعراب هم نفوذ کرد؛ چراکه اسلام با آن برخوردی نداشت. از این رو، میتوان گفت برخی از این دکان ها در ایران باستان نیز وجود داشت.

زندگی شهرنشینی خود مستلزم وجود این دکان ها بود؛ چنان که از وجود قصابی و نانوايي و نیز خوراک های مختصر آماده در بازار ایران باستان اطلاع داریم علیرغم نبود شواهد کافی از وجود سایر اغذیه فروشی ها، میتوان احتمال داد تعداد دیگری از این دکان ها نیز موجود بوده اند. این نکته را با توجه به سفره غذای ایرانیان و نیز تجملات فراوانی درمیابیم که در غذای خلفا و بزرگان دوره اسلامی گزارش شده و به گفته محققان، برگرفته از ایران باستان بوده است. با توجه به رونقی که دیگر ابعاد تمدنی ایران پس از اسلام به خود دید، شاید بتوان از گسترش این دکان ها در دوره اسلامی نیز سخن گفت.

۱-۲-۱ دوران باستان

مهمانی ها و ضیافت ها در ایران باستان از کمال و دلفریبی خاصی برخوردار بودند. این کمال بیش از هر چیز خود را در شیوه ی آشپزی و غذاهایی که بر سر میز پادشاهان هخامنشی قرار می گرفت، نمایان می ساخت. پادشاه ایران بسیاری از وعده های غذایی خود را با دربار، سربازان، و حتی کارگران صرف می نمود.

دولت هخامنشی غذا را به عنوان بخشی از مزایای کارمندان و کارگران بین آنها تقسیم می‌نمود. کارفرمایان دولتی مانند ارتش نیز همین روی را در رابطه با ارتشین پیش می‌گرفتند. در نتیجه، مجالس غذا خوری، حتی در وعده‌های روزانه، مجالس جمعه که عمدتاً عظیم بودند هر کلاید^۱ اشاره می‌کند که گرچه غذا دادن در این حجم عظیم در نگاه اول تجملی و غیر ضروری به نظر می‌رسد، اما با نگاهی دقیق تر در می‌یابیم که این مجالس نه تنها ولخرجی نبوده، بلکه راهکاری اقتصادی جهت صرفه جویی در منابع به شمار می‌رفته است. این امر بخصوص در دوران پادشاهی کوروش بسیار محسوس بوده است. با اینکه غذای ایرانیان تنها شامل مواد ضروری و مورد احتیاج آنان برای یک روز کاری بود، اما همواره خوش طعم و خوش مزه تهیه می‌شده است.

گزنفون^۲، فیلسوف و مورخ یونانی در کتاب خود کوروش نامه می‌نویسد: همچون دیگر هنرها که در شهرهای بزرگ ایران به اوج کمال و دلفربیی رسیده اند، آشپزی و غذایی که در دربار پادشاه ایران تهیه و توزیع می‌شود نیز از کیفیت و طعمی استثنایی برخوردار است.

جالب اینجاست که با وجود پخت غذا در مقیاسی عظیم، علاوه بر حفظ طعم و مزه ی استثنایی غذا، این نکته نیز مورد توجه قرار می‌گرفت که غذا به اصطلاح "حیف و میل" نشود و کمترین میزان غذا هدر نرود. موزه بریتانیا نیز اظهار می‌دارد که: "غذا خوردن در زمان هخامنشیان باید تجربه ی مثال زدنی‌ای بوده باشد. ظروف طلا و نقره به وفور بر سر میزهای غذا وجود داشته که البته امروز تعداد بسیار کمی از آنها به یادگار مانده است. این ظروف همه دست ساز بوده و توسط استاد کارانی که از سراسر دنیا به ایران دعوت شده بودند، با مهارت و ظرافت خاصی ساخته شده بودند.

در ایران باستان، آشپزی در دربار پادشاهان توسط خبره ترین آشپزان و سرو غذا توسط انبوهی از خدمتکاران ماهر انجام می‌پذیرفت. آداب غذا خوردن بر سر میز غذا دارای جزئیات فراوان، و ساختار چیدمان میز و سرو غذا پیچیده بود و

۱- Heraclids

2- Xenophon